

Hoplitis anthocopoides, en färgstark nykomling i den svenska bifaunan

GÖRAN HOLMSTRÖM

Holmström, G.: *Hoplitis anthocopoides*, en färgstark nykomling i den svenska bifaunan. [*Hoplitis anthocopoides*, new to the Swedish bee fauna.] – Entomologisk Tidskrift 125(3): 105-108. Uppsala, Sweden 2014. ISSN 0013-886x.

The solitary bee *Hoplitis anthocopoides* is reported as new to the Swedish bee fauna. Both males and females were found in a small sand pit near the village of Abbekås (close to Ystad) on the south coast of Sweden in 2014. The species has most probably recently colonised Sweden. The site where it was found has frequently been visited by the author in recent years, and the south coast is rather well investigated by many entomologists. It seems unlikely that the species, especially the colourful male, could have been overlooked if present.

Göran Holmström, Erikslustvägen 36 K, 217 73 Malmö.
E-mail: goran.holmstrom@telia.com

På senare år har det i södra Skåne dykt upp flera arter av solitärbin som är nya för den svenska faunan. De flesta fynden är gjorda helt nära sydkusten. Fruktandsbi, *Andrena gravida* och svartblodbi, *Sphecodes niger*, hittades 2001 resp 2003 längs stranden vid Löderups strandbad (Sörensson 2006b). Flodsandsbi, *Andrena nycthemera*, glanssmalbi, *Lasioglossum lucidulum* och lersmalbi, *Lasioglossum pauxillum*, hittades vid en inventering av ett sandtag nära Trelleborg 2004-2005 (Sörensson 2006a). Vårpälsbi, *Anthophora plumipes*, som efter år 2000 bara var känt från Viken, ett litet samhälle vid kusten ett par mil norr om Helsingborg, dök plötsligt upp i Trelleborg 2010 och i Malmö 2011 och har sedan dess spridit sig och blivit allmänt på flera platser i sydvästra Skåne (egna observationer). Det bör rimligen röra sig om en nyinvandring. Andra exempel på nya arter är glödsandsbi, *Andrena fulva*, gökbiet *Nomada signata*, bandsandsbi, *Andrena flavipes*, praktgökbiet, *Nomada fucata* och parksandsbi, *Andrena chrysoseles*.

Även om insamlingar och fältobservationer i södra Skåne ökat på senare år förefaller det osannolikt att dessa nya arter enbart skulle vara ett

resultat av detta. Det är tydligt att det pågår en expansion av arter söderifrån (Sörensson 2006b) och det är naturligt att de först dyker upp i södra Skåne.

Öresundsbron blev färdig 2000 och man kan spekulera i om den kan ha betydelse när nya arter når Skåne. Till hamnarna i Trelleborg och Ystad anländer dagligen mängder med lastbilar och andra fordon söderifrån. Bin kan följa med som fripassagerare. Man kan naturligtvis inte heller utesluta att arter tar sig över södra Östersjön för egen maskin.

2014 hade turen kommit till ett litet buksammarbi, *Hoplitis anthocopoides*, som jag nu anmäler som svenskt. Jag vill föreslå det svenska namnet murargnagbi med tanke på honans aktivitet när hon bygger sina boceller.

Fyndomständigheter

Inte långt från Abbekås, cirka 15 km väster om Ystad, och helt nära den skånska sydkusten finns ett litet nedlagt sandtag. Det innehåller en sydvänd, delvis flera meter hög, sandig brant där många solitärbin och andra steklar patrullerar och bygger bon. Nedanför branten är floran rik

Figur 1. Hanen av *Hoplitis anthocopoides* är iögonenfallande med sin orangefärgade behåring och sina gröna ögon. Foto: författaren, Abbekås 2 juni 2014.

The male *Hoplitis anthocopoides* is very striking with its bright orange colours and green eyes.

Figur 2. Hanen håller revir vid en planta av blåeld, *Echium vulgare*. När det dyker upp en andra hane blir det strid, mun mot mun, tills inkräktaren ger upp och ger sig iväg. Foto: författaren, Abbekås 2 juni 2014.

The male doesn't accept any intruder close to his chosen *Echium vulgare*. When a second male appears there will be a battle mouth to mouth until the intruder gives up.

med bland annat sandvita, *Berteroa incana*, oxtunga, *Anchusa officinalis*, blåeld, *Echium vulgare*, gulreseda, *Reseda lutea*, kirskaål, *Aegopodium podagraria*, prästkrage, *Leucanthemum vulgare*, vit sötväppling, *Melilotus albus*, rotfibbla, *Hypochoeris radicata* och många fler nektarrika blommor som lockar solitärbin. Ofta har jag lekt med tanken att här hitta en verklig raritet.

Den 31 maj 2014, en solig dag utan alltför kraftiga vindar, besökte jag sandtaget. Jag slaghävade lite förstrött längs branten och i en del bestånd av blommor. Plötsligt kom ett litet bi farande längs branten. Jag uppfattade att det var orangefärgat och hade turen att få det i håven. Genast jag fått ner det i ett litet glaströr insåg jag att detta var något spännande. Biet var cirka en centimeter långt och tätt orangehårigt på huvud och mellankropp. På bakkroppen fanns glesare och längre orangefärgad behåring, i nederkanten av tergiterna tunna ljusa band. Ögat var turkosgrönt (Fig. 1).

På kvällen, under stereoluppen och med hjälp av tillgänglig litteratur, bestämde jag biet preliminärt till en hane av *Hoplitis anthocopoides*. Det är en art som förekommer i Mellaneuropa och är oligolektisk, specialiserad, på blåeld.

Figur 3. Honan av *Hoplitis anthocopoides* murar på stenar och bygger sina celler under murbruket. Foto: författaren, Ab-bekås 5 juni 2014.

The female *Hoplitis anthocopoides* cements on stones and builds the cells under the cement.

Den 2 juni var jag tillbaka i sandtaget. Bläelden hade precis börjat slå ut och jag satte mig på marken bredvid en just utslagen bläeld. Efter en liten stund kom han, en precis likadan hane som den jag fångat två dagar tidigare. Han patrullerade runt blomman, nektarsökte några gånger och landade korta stunder bland småsten på sanden helt nära. Ibland var han helt försvunnen men det dröjde aldrig mer än några minuter förrän han var på plats igen. Jag satt kvar i säkert en timma och vid ett tillfälle dök det upp en andra hane. Denne var något blekare i färgen, mer beige än orange. Den förste hanen angrep genast (Fig. 2). En stund stod de stilla i luften med käkarna mot varandra (jf Eickwort 1977). Om de rörde vid varandra eller bara markerade kunde jag inte avgöra, men efter en stund försvann nykomlingen och den förste hanen var åter herre på täppan. Han tolererade ingen konkurrens, också en förbipasserande blåvinge blev bryskt bortjagad.

Innan jag lämnade platsen hade jag upptäckt en tredje hane, som höll revir vid en annan nyutslagen bläeld.

Honan av *Hoplitis anthocopoides* murar i fördjupningar på stenar och bygger sina boccer under murbruket (Eickwort 1975). Vid nästa besök i sandtaget, den 5 juni, gick jag bort till en hög med stora stenbumlingar som ligger vräkt

i sandtaget. Jag behövde inte leta länge. På en större sten såg jag två hål på en uppmurad yta om cirka 3x5 cm. Jag satte mig ner och väntade. Strax kom honan och försvann ner i ett av hålen (Fig. 3). Nu upptäckte jag också att det fanns ett ställe till på stenen där det var murat sedan tidigare.

Vid det här besöket såg jag minst fyra hanar och två honor. Jag lade märke till att hanarna inte bara tar nektar från bläeld utan även kan besöka oxtunga och rotfibbla. Honorna däremot såg jag bara på bläeld (Fig. 4). Parning iakttog jag vid en blomma av bläeld där hanen höll revir.

Det är spännande att hitta ett nytt bi för landet och ännu roligare när man får tillfälle att studera det så väl som jag fick. Eftersom det växer gott om bläeld på platsen och över huvud taget längs sydkusten bör arten ha goda förutsättningar att etablera sig och spridas. Särskilt den fräscha hanen är lätt att känna igen i fält, den behöver inte samlas in.

Så känner man igen arten

Med lite erfarenhet av solitärbin reagerar man direkt på den orangefärgade hanen med sina gröna ögon. Han skiljer sig väl från hanarna av våra övriga fyra *Hoplitis*-arter som alla är mer eller mindre gulbrunt behårade på huvud och mellankropp men inte alls så tätt och kraftigt or-

Figur 4. *Hoplitis anthocopoides* är oligolektisk på blåeld, *Echium vulgare*. Här en hona som födosöker.

Hoplitis anthocopoides is oligolectic to *Echium vulgare*. This is a female.

ange som hos hanen av *Hoplitis anthocopoides*. Denne har dessutom lång orange behåring på bakkroppen, tät på första tergiten och glesare på de övriga tergiterna. Denna orangefärgade behåring på bakkroppen saknas helt hos våra övriga arter i släktet. De smala ljusa banden i kanten av tergiterna är vita med beigeorange ton hos *H. anthocopoides*. Blekta hanar däremot kan vara lite knepigare. Honan är svårare att känna igen i fält. Hon ger ett brunare intryck än t ex *Hoplitis claviventris* och är också lite kraftigare och större.

Båda könen kan ganska enkelt bestämmas med Amiet m fl (2004) eller Scheuchl (2006).

Störst är risken till förväxling med *Hoplitis adunca*, en art som finns i hela Tyskland upp till Östersjökusten (Andreas Müller pers. comm) och har ett nyare fynd i Danmark, Jydelejet, Møn, 2007, (Henning Bang Madsen pers. comm.). Utseendemässigt är arterna ytterst lika varandra och båda är specialiserade på blåeld. En viktig skillnad finns i färgen på sporren på bakskenbenet, gulaktig hos *Hoplitis anthocopoides* och mörk/svart hos *Hoplitis adunca*.

Den hane jag fångade har kontrollbestämts av *Osmia*-experten Andreas Müller i Schweiz.

Artens utbredning

Hoplitis anthocopoides är utbredd över stora delar av Europa och når Östersjökusten i Tyskland (Andreas Müller pers. comm.). Den är anträffad tre gånger i Danmark sedan år 2000, Sjællands Odde færgehavn, 2005, Røsnæs, 2001 og Jernhatten, østlige Jylland, 2005 (Henning Bang Madsen pers. comm.).

Kan den vara förbisedd i södra Sverige? Knappast, eftersom särskilt hanen är mycket iögonenfallande. Jag tror också att den är helt ny på den lokal där jag fann den. Det är en plats som jag besökt flera gånger varje sommar de senaste åren, och jag tror inte jag hade missat den om den fanns där.

I både Amiet m fl (2004) och Scheuchel (2006) benämns arten *Osmia anthocopoides*, med *Hoplitis* som undersläkte. Eftersom vi i Sverige ger *Hoplitis* status av släkte bör den hos oss få heta *Hoplitis anthocopoides*.

Litteraturlista

- Amiet, F., Müller, A & Neumeyer, R. 1999. Apidae 4. – Fauna Helvetica 9.
- Eickwort, G.C. 1975. Nest-building Behavior of the Mason Bee *Hoplitis anthocopoides* (Hymenoptera: Megachilidae). – Zeitschrift für Tierpsychologie 37: 237-254.
- Eickwort, G.C. 1977. Male territorial behaviour in the mason bee *Hoplitis anthocopoides* (Hymenoptera: Megachilidae). – Animal Behaviour 25: 542-554.
- Scheuchl, E. 2006. Illustrierte Bestimmungstabellen det Wildbienen Deutschlands und Österreichs. Band II: Schlüssel der Arten der familien Megachilidae und Melittidae. – Apollo Books, Stenstrup.
- Sörensson, M. 2006a. Sandtakter som värdefulla insektsmiljöer: ett exempel från Trelleborg med tre för Skandinavien nya solitärbin (Hymenoptera: Apoidea). – Entomologisk Tidskrift 127: 117-134.
- Sörensson, M., 2006b. Två för Sverige nya solitärbin från Sydostskånes kust (Hymenoptera: Apoidea). – Entomologisk Tidskrift 127: 161-168.